

Két könyv a magyar világvége sorozatból

Különös, amikor társadalomtudományi könyvek egy kormányváltást eszkatológikus eseményként jegyeznek. Az alábbiak ezek közül valók.

Ladányi János: *Leselejtezettek* című kötetében összefoglalta egy új, kilátástalan szegénység kialakulásának a történetét és jellemzőit. De nem palástolja indulatait: A közmunkaprogramok „hecckampánya

[...] egyenesen vezetett ahhoz az erőszakhullámhoz, ami Magyarországon az elmúlt években végigsöpört. A magányos gyilkosoknak tehát rengeteg tettetársa van.” Ezt írja a szociológus szerző 2009-ben. Különös állítás, nem éppen szociológusi, nincs táblázattal igazolva, pedig különben minden állításához mellékelt statisztikákat. Ehhez a tömeges tettetársasághoz mégsem. Melyet pedig azzal bizonyíthatna, hogy a börtönbe kerülteknek helyére hányan léptek azóta. Csak hát ez csak egy lelki számsor, a valóság egyelőre nem követi. Így hát a történekről vélekedhetne másként, s értékelhetné úgy is, hogy a szélsőséges erőszak nem talált követőkre, extrém, elszigetelt figurák álltak a gyilkosságsorozat mögött, s a szikrát az országban körbehordozó gárda sem tud(ott) tüzet fellobbantani. Vagyis hát éppen a kétségbeejtő esetek bizonyítják mindmáig, hogy ha fogyatkozik is, van valami bizalmi alap, s van még gát a verbális elvetemültség és a fizikai elvetemültség között, s elapadt az erőszakhullám. És a közmunkaprogram aligha volt a fontosabb indítékok között, hiszen közmunkaprogram ma is van. Azt pedig, hogy a közmunkaprogramot a romák elleni hangulat szítása kedvéért találták volna ki, inkább jellemzi a szerző általános kétségbeesését, a lelki számsort, mint a valódi történetet. (Ráadásul nem is érzem jól magam Ladányi tudós bíróságának tettetársi vádlottjai közt. Miért lennének ott? Miért lennének ott?)

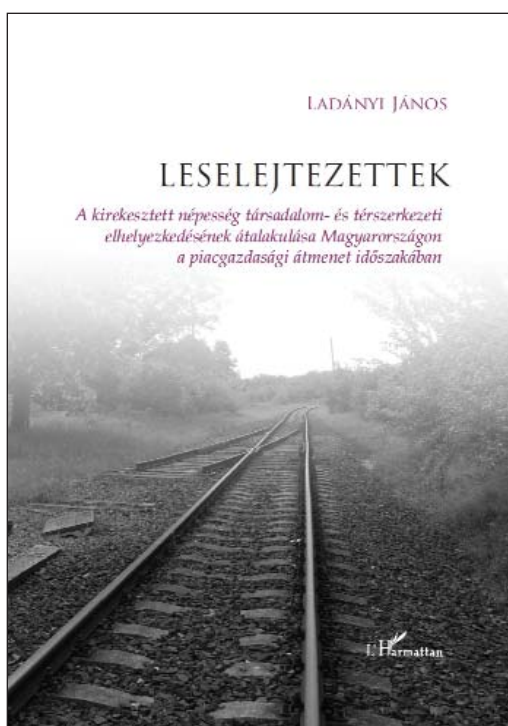
Nem tudom, hogy a szociológia csődje-e vagy éppen metamorfózis, hogy Ady soraival végződik a szaktanulmány, az *Ismeretlen Korvin- kódex margójára* átkozódásaival. Mindenesetre a hatása rám annyira ambivalens, hogy ezúttal még Adyra is idegenkedve nézek, még vele is vitatkoznék, holott tudom, hogy neki mennyire igaza volt, amikor a keresztútnál állva kétségbeesett a rossz irányválasztás miatt. De akkor meg Ladányinak is igaza van?

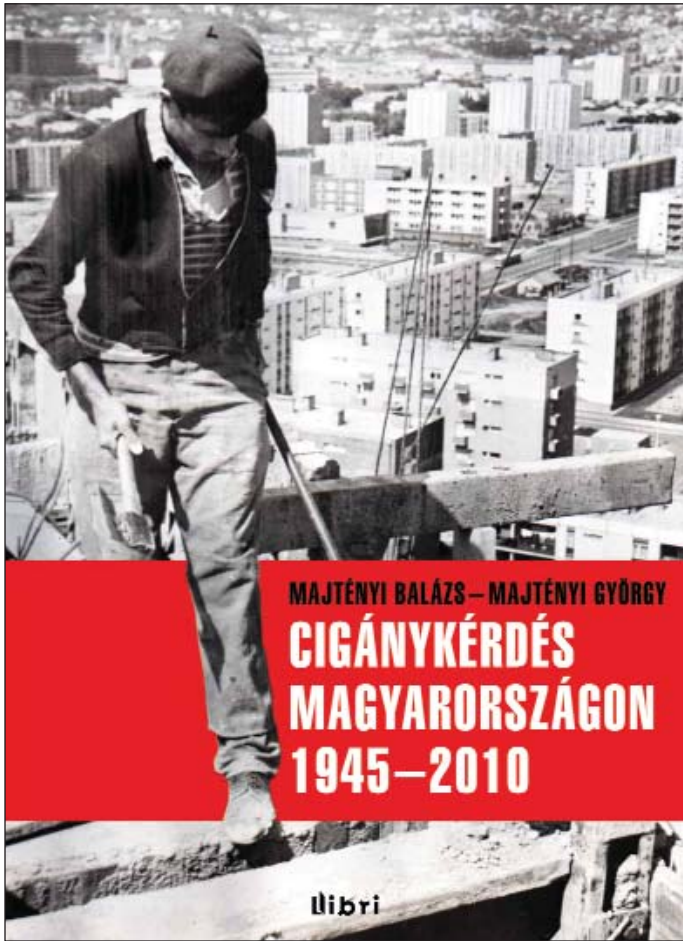
Aki nagyjából úgy írja le a rendszerváltás két évtizedét, mint az ország zsákutcába fordulásának szakaszait, mely aztán a közelmúltban a végkifejlethez jutott. A kötet alaptétele szerint a rendszerváltás

vesztése a hétszáz ezer munkanélküli hatalmas társadalmi tömbje, melyben többszörösen felülreprezentált a cigányság, egyre jobban leszakad, egyfajta társadalom alatti, társadalmon kívüli társadalommá válik: „növekednek a területi egyenlőtlenségek, és bezárul a térbeni, társadalmi és etnikai hátrányok összekapcsolódása következtében kialakuló, áttörhetetlen kör.” „Az adófizetők pénzéből egyre többet és egyre értelmetlenebbül költenek az egyre élesebb szociális és etnikai konfliktusok egyre reménytelenebb kezelésére.”

Nincs ma már senki, aki ezt ne tudná és nem venné komolyan. Ladányi azonban komoly tételéhez nem tekinti komoly partnernek az olvasóit. Magukat a szegényeket sem. A szegényebbnél is szegényebekről szól, mégis, mintha kifejezet-

ten tartózkodna attól, hogy lássa ezeket a szegényeket, az otthoniakat, a telepeiket, az iskoláikat, az arcukat, a telepre vezető és a telepről kivezető utakat. A kötetben nem találtam nyomát annak sem, hogy a szerző mostanában, az elmúlt húsz évben kimozdult volna a statisztikai számsorok mögül. Szóba állna azokkal, akik a szegénytelepeken dolgoznak, akik a szegénytelepi gyerekeket tanítják, akik civilszervezetek sokaságát működtetik, hogy segítsenek, kapcsolatot keressenek a legszegényebbekkel. Ha tenné, ha írna róla, ha tudomást venne róla, hogy folyamatos társadalmi küzdelem zajlik, ha nem szegregált, kirekesztődött, saját ketrecébe zárt kutatóként nézné a világot, a számoktól talán nem olyan fogalmak felé fordulna, melyek a társadalmi vita folytatását lehetetlenné teszik, nem beszélne páriákról, iskolai apartheidről, gettósodó falvakról, térségekről. Hagyná az ördögöt másra. (*Ladányi János: Leselejtezettek – A kirekesztett népesség társadalom és társadalmi elhelyezkedésének átalakulása Magyarországon a piacgazdasági átmenet időszakában. L'Harmattan Kiadó, 2012, 2016 oldal, 2500 Ft*)

sebbséggel szemben elkövetett bűnökre, a történelmi igazságtalanságokra.” Az idézett rész kuszasága az egész könyvet jellemzi, hogy akkor most az egyoldalú történet helyébe, hogy a cigányok tolvajok, mely állítólag a magyar állam álláspontja volt és maradt, jön a cigányok álláspontja, mely szerint ők a kifosztottak. Ez mintha ugyanolyan egyoldalú megállapítás lenne.

Persze, egyik tétel sem áll, csak a könyvben, s leírhatják a cigányok történelmét az elnyomás metaforájával, s ez ugyan nagyon progresszív magaslát, csak például a cigányok identitásának alap-eleme, s népként való megmaradásuk titka is az volt, hogy az állam, a hatóságok képviselte civilizációs-asszimilációs nyomást hatékonyan elhárították évszázadokon át. Mindehhez még ráadásul a különböző cigány népcsoportok története különböző, mint ahogy egyéni történetek sokasága is kilóg a sablonokból, vagyis az egységes roma történet, bármely előjellel, merő konstrukció. Szerzőink azonban ebbe a konstruálásba egészen belefeledkeznek, s a többséget szolgáló, a kisebbséget elnyomó állam fél évszázados cigányellenes rémtetteinek bemutatása után ezt a „többséget” is dekonstruálják. 12. márciusi pontjukban megállapítják: *A „többség” nem létezik.* Mellyel a gőgös többségnek nagy fájdalmat okoznak ugyan, bizonyára, hogy átnéznek rajta, csak éppen azt teszik egyúttal kétségessé, hogy akkor végül is ki ellen folyt itt kétszáz oldalon keresztül a szellemi hadjárat?

Hogy kutatóink honnan „szemlélődnek”, milyen „idősíkról” milyen „horizont” tárul eléjük, búcsúzóul maguk árulják el: „Nemzedékek nevelkedtek fel Magyarországon azon az alapvetésen, hogy a magyar nemzet hősiesség, tragikus, viszontagságos története maga a történelem. Ezen kívül sem valóság, sem igazság nincsen. Mert nem lehet, vagy mert nem tudjuk elképzelni, hogy volna ilyen.” Az igazságban ugyan a szerzők amúgy nem hisznek, nem is tudom, miért hozzák szóba, de hogy a valóságot is ilyen könnyen kitalálhatónak vélik, hogy én a magyar nemzet kirekesztő önszemléletén nőtem volna fel a szocialista ötvenes-hatvanas években, ahogy tételükből következik, majd ezt tanultam volna az egyetemen, és ezt tanítanám évtizedek óta, egész nemzedékemmel (még a kötelező internacionalizmus sem volt ennyire vak, pedig világtalan volt), ez azért nem csak tévedés, ez egy elhajított dárdá. (Vagy bumeráng.) (Majtényi Balázs – Majtényi György: *Cigánykérdés Magyarországon 1945–2010.* Libri Kiadó, 2012, 224 oldal, 3990 Ft)

Ezzel az ördöggel van elfoglalva a Majtényi Balázs és Majtényi György szerzőpáros is a cigánykérdést 1945-től a jelenig tárgyáló könyvükben. Modern történetírást művelnek, szövegekkel dolgoznak, szövegeket (sok bornírt pártállami dokumentumot) világítanak át Foucault feliratú infralámpával, de könyvükben mégis mintha mindegyre ugyanazt a mintázatot látnák: a cigányellenes magyar furor nyomát. „A romák/cigányok magyarországi történelme leírható az elnyomás, a kirekesztés metaforáival. Egységes történelem ez, történetek nélkül, amelyet sokáig kizárólag az államhatalom, a többség szempontjából láttunk. Az újabb kutatások ebbe az egységes szerkezetű, egyoldalú elbeszélésbe emelték be a cigányok/romák szempontjait, midőn rámutattak az egyénekkkel, a csoportokkal a ki-

ÉLET ÉS ●

IRODALOM

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

Kedvezményes előfizetési díj 1 évre 18 000 Ft
 Megrendelhető a szerkesztőségben
 (1089 Bp., Rezső tér 15.)
 Telefon: 210-5149, 210-5159
 Fax: 303-9241, e-mail: es@es.hu

AMI A CÍME.

Megjelenik minden pénteken!

Keresse az újságárusoknál
 vagy fizessen elő!